

РК
1116 (24к)
К 71

СЯЧЕНКО

Щ

Т

О

Р

М

ДЕРЖАВНЕ
ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНИ

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГ

Шифр РШБ(2-УД); К71 ІНЕ. № 2271877Автор Косаженко Г.Назва Історія і Поезія.Місце, рік видання Б.м., 1929.Кіл-ть стор. 92, 3с.

-м- окр листів _____

-л- ілюстрацій _____

-л- карт _____

-л- схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка.

5. XI. 2001.Ліля -

elilib.nplu.org

Г. КОСЯЧЕНКО

Ш Т О Р М

ПОЕЗІЇ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
УКРАЇНИ
1929

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в Літопису Українського
Друку „Нартовому репертуарі“
та інших публікаціях Української
Книжкової Палати

Обкладинка Б. Крюкова

Київськ. Окрліт № 233.
Держтрест „Київ-Друк“,
1-ша фото-літо-друк.
З. № 1692—2000.

ордена Трудового
Червоного Прапора
Київська бібліотека
ДОР ім. КІРС

ШТОРМ

Понурий беріг сон поклав
на тишину і тьму залізу.
У чорних водах—
 пароплав,
як присмерк, лагідний і грізний.

На хвилі кидає огні
і так спокійно
 лине...
 лине...

Заснули гори і долини
у чорноокій даліні.

Іде один між темних скель,
де синіх вод північний холод.
Посипав тепле і м'яке
буяння сил своїх за молотом.

І тільки чуть—

шумить мотор

та зрідка пісня заголосить...

Хтось дико скрикнув:

— Буря!

Шторм!

Вставай...

Матроси!!!

Шалено пада серед хвиль,
як думка падає часами—
шугне з важкої голови,
як буря, мчить під небесами.

О, де ви, дні?

Де міць моя?

Відваги вже нема такої,

щоб в грізний час

цвісти,

буять.

Хто розгубився—

заспокоїть.

Щоб певним голосом

на крик

озватись переможним криком.

Своєю мужністю укрить
тривогу сонну і велику.

Благословляю:

хай горить,
хто серцем рано не холоне!
Благословляю береги
і скель гранітові колони!

Прийдешні дні
і сонця рух,
життя других!..

Вуста німіють...

Ще тільки мить і я умру,
бо, бачу:—

жить не вмію...

Встають у пам'яті світи
і знову мчать, як вітра подув.
— О, друже мій!

В таку негоду
тобі не можна було йти.

Заждіть!

Заждіть...

До чого гнів?

Спасіння кличте,
кличте спокій!..
На пароплаві—сум огнів
і тихе шамотіння кроків.

А хвилі б'ють...
Затих мотор...
І око місяця не світить.
Навколо—

буря...

шторм...

Навколо—

тьма...

і вітер...

Ні вітру, ні бурі, ні хмар,—
а небо глибоке-глибоке.
Там скеля,
як чорний димар,
над морем стоїть одиноко.

На горах замислений дим
туманами білими висить.
І місяць
— такий молодий
голубить стрункі кіпариси.

Один я до моря іду
задумою скутий німою.
Збентежені води гудуть
і стелиться шум піді мною.

Дивлюся на вимерлий пляж—
тіла і розкидана піна.

Я згадую знову поля,
далека моя Україно!

Там вітер приносить з ланів
той сміх, що покинуть дівчата...
Як тяжко ходити мені
отут серед гір
і мовчати!

О, як тебе, простір, люблю—
вже от повернусь туди скоро,
щоб знову пахати рілля
та згадувать Ялту і море.

ЛИСТ НА УКРАЇНУ

Заливаються шуми прибою.
Котять хвилі на беріг кільцем.
А у небі—
 хмаринки—юрбою
топлять місяця срібне лице.

Наче тіні—
 у присмерку гори.
Мимо води
 хвилюють,
 течуть.

Чиясь пісня знялася над морем
і затихла...
 немає...
 не чуť...

Може скрикнула чайка до ночі.
Не озветься закована тьма.

Тільки море холодне гиче
там, де скеля самотня, німа.

Може постать рибалки похила
підвела дику пісню у тьмі,
та набігла скуйовджена хвиля
і вуста захлипнула німі.

Рано, в п'ятницю вийде у гори
закликать до мечеті мула.
І татарки наївні докори
захлюпне зеленава імла.

Ех, життя!
В твоїм серці
неначе —
вічні хуга й жорстока зима.
Там десь діти замурзані плачуть,
виглядають,
а батька нема.

Палить сонце...
Ні тучі,
ні зливи.
Там до моря іде дівора.

Хмар важких розпанахтану гриву
заплела десь далеко гора.

Ходять, плачуть на березі діти.
— Думи—думи лукаві мої!
Тут, здається, жорстокий і вітер.
Тут, здається, холодні й гаї.

Серце повне тяжкої негоди
і облудливих, чорних оман.
Б'ють о беріг запінені води...
Хочу скрикнути—дихання нема.

Бо тут гори,
як птиці,
як тіні.

Не дають і поглянуть мені,
де степи ходять в зоряній піні,
квітне смуток пісень в далині.

Пароплав голубий підпливає
і гудок задзвенів в берегах.
— Чому вісток від тебе немає,
Україно моя, дорога?

Ти для мене,—
 і кров,
 і отрута!

Ти—мій гнів,
ти—і радість моя!
Чом село я люблю так забуте
і народ мій, журливий, як я.

Дні ідуть.
Дні проходять як тіні.
Ой і тяжко.
Ой, тяжко мені.
Я думками лечу по Україні
на загнuzданім, чорнім коні.

Ось де воля, і спокій, і туга.
— Краю мій!..
Та не можу обнять.
Радість серця повисла над лугом
І хтось зорі сипнув під коня.

Зеленіють родючії ниви.
Журавлі по-під небом летять.
Уночі: степ під місяцем—сивий
повний крови, і сліз, і життя.

Я люблю тебе, краю червоний,
бо я волю,
— я волю люблю!
Де не гляну—
розгнуздані гони,
вітер кидає дзвони шаблюк.

Більш нічого не можу сказати —
хочу в серці моїм затаїть...
Там десь батько вернувся до хати
і оплакує злидні свої.

І дівчата, працюючи, в полі
тягнуть пісню
журливу,
сумну.

Я до них на Україну ніколи
через гори не зможу гукнуть.

Ах, ці гори!
Як птиці,
як тіні—
не дають і поглянуть мені,
де степи ходять в зоряній піні,
квітне смуток пісень в далині.

Пароплав голубий підпливає
і гудок задзвенів в берегах...
Чому вісток від тебе немає,
Україно, моя дорога?

Ялта 1927.

ЗА ВОДАМИ ДНІСТРА

Село й сьогодні сіре, як учора.
Село й сьогодні встало до зорі.
Здіймають важко руки до собора,
Кладуть прокльони на його поріг.

Нема рятунку.
Тишина довкола.
Тягар і пута на його плечі.
У кожній хаті розпростерся голод,
У кожній хаті зойки і плачі.

Моя Вкраїно!
Край мого народу!
Чому між нами грані хтось провів?
Там за Дністром розстріляна свобода
лежить роздягнена,

в сльозах
і у крові.

) 17 (

ордена Трудового
Червоного Прапора
бібліотека
Львівська КЛРД

Я знаю.

Так!

Мій голос не долине,
не упаде на змучених ланах.

Ой, скоро-скоро в горах і в долинах
покотить радість травами весна.

Лягаєш, чи встаєш,— а думка все одна,
Мов та команда у залізній роті,—
впадуть до ніг потерті імена
онукам, правнукам, в осінній позолоті.

Ідіть. Вставайте. Славте і клянїть.
Невтомні будьте у життєвїм танку.
Хотїв би я назавжди оп'яніть
од звуків і пісень подертої шарманки.

Погасне лампа—

розчиню вікно.

Холодне місто лихтарі знизало.

Здається: все окутується сном,
лиш зрідка крикне

потяг

за вокзалом.

І знову тиша...

не дзвенить трамвай.

То вартовий озвався десь далеко.

На горах сон.

І не шумить трава.

Дніпрових вод все зменшується клекіт.

Сидіть люблю найбільше в ніч ясну,

як місяць котить білі роси долом.

Живу вночі,

Живу,—коли засну,
коли відчую—мертве все навколо

І тільки зрідка снишся мені ти,
немов чужа, далека, невідома,
моя Україно! Мій, краю, золотий!
Про це сказати не можу я нікому.

Бо тільки ранок зійде на горби
і птиця сон мій піснею порушить,—
народи йдуть

умерти

і любить,

несуть серця
і спорожнілі душі.

На втоптаний,
скривавлений базар,
як ті ченці, що йдуть молитись богу.
Вже зрозумів,—не повернусь назад,
хоч тяжко йти...

Та вірю в перемогу,
в палку любов, що на віках зростає,
у людське серце,
що буяє з крові.

Таке звичайне,
тепле
і просте
і завжди повне
радості
й любови.

СТЕП

Лежить межа. Там простяглися гони,
де неба дзвін налятий вщерть вином.
Залізний вітер ходить на припоні
і б'є у землю мідним копитом.

Ідуть шляхи в далекий простір синій.
Мов дикий перепел,—то сонце у
блакить.

Дзвенить ручай. В некошеній долині
спадає піт з трудящої руки.

У надвечірній, тихий час --
Сади завітчані в задумі.
Рядок берез,
як тіні мумій,
гойдають сонце на плечах.

Там бризки шуму од ріки
розносить чайка над полями.
Пороги б'ються у нестямі,
де сохне сонце і блакить.

Зелений край мій!
Край труда!
Де вітер ходить на припоні, --
там б'ють шляхи залізні коні,
у міднім полі,
в городах.

Залізна,
кована пора.

Неначе панцерник у морі—
пливуть за водами Дніпра.
Жаданий час
і рух історій.

Прийми ці дні,
люби
і вір,
що переможеш у змаганні.
Ми вже прийшли!
Ми вже на грані!—
Хоч путь потоплена
в крові.

Коли погаснуть ліхтарі
і ляже синь важка у горах,
знов шум потужній у горі
камінний осипає город.

Стоїть важкий, холодний парк,
Авто розпачливо десь виє.
Підвів чоло до білих хмар
бентежний і могутній Київ.

Холодних рос біжать струмки.
На гори сонце мов на ганок...
Ідуть на клич робітники.
— Ах, здрастуй, день!
— Ах, здрастуй, ранок!..

Жагуча радість
і весна,
і міць,
і сонячна потуга!

Злітають дні,
як гори в снах,
із голубого виднокругу.

Встеляють наш безмежний шлях,
де йдуть вітри
мов коні—птиці.
І тільки чути на полях—
сум ласки трав
і дзвони криці.

СОФІЄВКА ¹

Хистких дерев холодні тіні
На камінь падають важкий.
Цвітуть печальної України
Далекі мрії і казки.

Поміж дерев,
Між віт холодних
Заснула сива давнина.
Ще й досі чую крик голодних,
Що десь над озером луна.

Повірить—
сил не вистачає.
Усе, що бачив—
наче сон...

¹ Гай в м. Гумані, що зріс на кістках кріпаків.

— Які права?
Який закон?—
Я—повний гніву
І одчаю.

Гойдає вітер головою,
Летить над селами й гука.
З'явилась тінь переді мною
І очі теплі кріпака.

Стоїть похилий, як отава.
До гаю котяться пісні.
Холодний місяць посинів
Над рівним
І блискучим
Ставом.

За плечі взяв мене і будить:
— Чого прийшов на цвинтар мій,
Топтати прадідові груди
В долині чорній і німій?

Зажеврив погляд його талий,
Як сонце десь серед зими...
— Як-би тепер—і ми устали-б,
Як-би тепер—пішли-б і ми!

Залився гай вишневим гулом,
А я мовчу,
Дивлюся в даль,
Де постать згорблена тонула
І розливалась як вода.

Дивлюсь на камінь...
— Ні. Це — плечі!..
Струмить вода...
— О, ні! То — кров.
Я чую шепіт уст старечих,
Шипіння грізних молитов.

Дядьки
 голодні
 і обдерті,
Моя, Україно, німа,—
Кістки каміннями потерті,
Сердець давно уже нема.

Несуть прокляття буйні ріки
У далі грізні і нові...
— Вам не прийти сюди во-віки,
В долини трупів і крові!

Кати! Мовчіть...
Уже доволі.
І не благайте, й не моліть,—
Вам не простять цього ніколи
Серця залізних поколінь.

На площі шум.
На площі сохне крик.
Глухий одчай охриплої музики.
Туман долонею холодною уквив
бентежний натовп,
сонний
і великий.

Той батька впізнає,
той брата вже впізнав.
Один без черепа,
один лежить безногий...
Усіх одна приймає борозна,
на всіх одні чекають перелоги.

О, скільки днів пролинуло в ирій!
І тих слідів давно уже немає,

де перші полягли
на втоптаній
землі,
для днів майбутніх,
що назвали Маєм.

Тільки тепер я бачу ідучи,
де степ лежить,
важкий неначе килим,—
як зголоднілий ворон прокричить
і падає на зорану могилу.

В РОКОВИНИ

Пада сніг, розтає на щоці
і дороги посипані пилом.
Прапор чорний,
в смуглявій руці—
твое серце на-вік зупинилось.

Із жалоби залізної тьми
розлетілися птицями вісті.
І окутали криком німим
заколисане поле і місто.

То не вітер, не сніг посипа,—
Сколихнулися, встали народи.
Крик застиг на безкраїх степах,
Як над містом гукнули заводи...

...Тиха ніч.
Білий місяць і сніг...

Місто спить. А на площі—нікого.
Тільки падають сині огні
там, де я зупинився за рогом.

Десь далеко-далеко в імлі
буревіють, підводяться грози.
Б'ється серце важкої землі,
чую крик з далини паровозів.

Важкий гул долітає машин
і сріблиться як іней на клені.
Раптом скрикнув я:
— Ленін ожив!
В роковини прийшов до нас Ленін!..

Вже світало.
Тополя кива.
Сонце важко над містом зіходить.
Пролітає шалено трамвай
і на зміну гукають заводи.

В. Корякові

Тепло пада на вулиці сніг.
Ніжний вітер—як подих од маю.
— Чом так радісно, друзі, мені
ви скажіть, бо цього я не знаю.

Все забуте й здається смішним,
Як колись я на вулицях плакав,—
шум гармоніки в далі манив
пелюстками червоного маку.

У далекі і тужні степи,
блудним сином приходив додому.
Своє горе в сльозах я топив,
та не міг розказати нікому.

Тепер знаю:
іду в нову путь.

— Я прийшов
і стою на порозі!
До кімнати вітри принесуть
десь зі станції крик паровозів.

У саду до порепаних ніг
упадуть заколисані віти.
Може радісно тому мені,
що я полум'ям можу згоріти.

Без проклять перейти всі шляхи,
буть дитиною,
мудрих навчити.
І простить нерозумні гріхи
тим, хто руки підвів, щоб убити.

Може радісно й тому мені,
що уже переконаний кожен:—
У віхолах,
у бурі,
в огні,—
труд і піт на землі переможуть.

С. Щупакові

Зелений став і верби золоті.
— Моя, Україна, тиха, синьоока!
Далеко десь я бачу твою тінь
розпластану
на почорнілих
роках.

Димиться ряд задумливих хаток.
До неба йдуть погрози і прокльони,
де сонце хилить мідний котлоок
на синь трави
і молоді пасльони.

О, вічний спокій гніву, боротьби!
Далекі дні...
О, дні, мої жаданні!
Навчіть мене
цю тишу полюбить,

відчути радість
в ніжному
риданні.

Пройти цю путь
без крику
і без мук,
бо йде весна і знову линуть тучі.
Коня мого за гриву я візьму,—
промчусь над полем
чорним і пахучим.

Коли впаду —
не скрикну я
— О, ні!
Буланий, коню,
вирвися з полону,—
скажи, що впав я в полі, на весні
та ще живий,
під сонцем не холону.

Сестрі Олесі

I

Місто прокинулось.

Тіні на рейках.

Виснуть тумани в гаях.

Вийди у поле

рано—раненько,

сестро моя.

Мов голуби—

піднялися заграви—

туга моя голуба!

Глянь, подивися—

хто там у трави

з криком упав?

Може то я

повертаюсь до тебе

на вороному коні.

Важко лежать
під залізним небом,
сестро, мені.

— Ах, коли б знала,—
прийшла б, заридала:

— „Брате! Ой, брате,—устань!
Густо лягає
чорним металом
кров на вуста“...

Туга і розпач...
і сльози рікою,
погляд холодний, блідий...
Грізно тоді
я кину рукою:
— Геть... одійди!..

II

Ой летять поля,
а навколо тінь.
Між планет земля—
вся у золоті.

І тремтить вона
Ой, і довга ніч.

Обліта, мина
зорі ковані.

Прийде час—пора
мов сипне дощем.
Вдарить сонце враз
і розіб'є в щент.

Розіллє огні,
все завмре на мить.
Упаду на сніг
я раменами.

Де поля, як світ,
непоорані,—
ляже синій цвіт
крику воронів.

Н. М.

Минули станцію...
Огні вечірні тануть.
Я бачу постать темну і бліду.
Та на роз'їзді вже ніколи я не встану,
в село до тебе більше не прийду.

Не жди мене тепер
і не кляни ніколи.
Не нарікай на стомлене життя.
Що-вечора виходь послухати у поле—
вагони десь по рейках цокотять.

У сьйві золотім промчать неначе коні
і дим густий впаде як борода.
Ні, не вгадаєш ти в якому я вагоні,
щоб знов прийти
 благати
 і ридать.

Як потяг пролетить,—
огні у тьмі розтануть,
і ляже дим туманом на сліду,—
не жди мене тоді—
 не вийду
 і не встану,
в село до тебе більше не прийду.

Ще тільки одна мить і я переболію.
Спокійно хочу дні свої дожити...
Вже потяг пролетів...
Над полем іскри тліють.
В вагоні я—самотній і чужий...

Над полем молодик сріблить зелені роги.
— Найкращі дні я марно загубив!
І бачу: в далині розходяться дороги
над ними дим лягає голубий.

СУД

Хто приходить і що-ранку будить?
Хто тривожить сонного мене?
Сухий холод тисне мої груди,
осипає голову огнем.

Умирать?

Ні—ні...

Не маю змоги.

Мій талан до брами донесу.

Кину я збентежений під ноги,
на тяжкий, несправедливий суд.

Зупинюсь...

До ніг впаду народу:

— Мій маленький поколінню дар!

Кров,

життя,

і радість,
і свободу,—
все чим жив,—
приніс я і віддав.

Вийди хто—убий мене малого,
що я був
покірний
і німий.

Всіх любив я,
не убив нікого,
вийти хтів із кам'яної тьми.

Вічно-вічно марив про свободу
зрідка я над злиднями ридав.
Тільки бачу:
і малого плоду
я ще й досі не зростив, не дав...

Осудіть, стопчіть як ту дорогу,
всі діла
і юности вину.
Коли пахне осінь за порогом,—
вже весни, здається, не вернуть.

Бризне сонце слізьми золотими
на задуму голубих садів.

Такий жаль

палкий

і нестерпимий,

що тебе не буде на суді.

Ти не прийдеш...

О, я добре знаю!

І моя важніє голова.

Хай би ти

од краю

і до краю

потоптала золоті слова.

Не звисайте, гори,
Не шуміть, жита,—
Нікому про горе
в серця запитать.

В небі снять і плачуть
хмари—голуби,
твій ще й досі бачу
погляд голубий.

Молодик над лугом,
а тебе нема.
Ах! один... без друга,—
тиша і туман.

Ти знов прийшла прославлена моя
Злотиста осінь тиха, божевільна.
І мідний крок лягає у гаях,
де пада листя тихо і повільно.

Не знаю й сам—чия-бо це рука
сипнула сум затьмарений над нами,
скажи—чому, на серце юнака,
ляга зима одвічними снігами?

Піднялись, полетіли орли,
та й на гору залізную сіли.
Ой, чого моє серце болить
і нездужає тіло?

Буйні коні підковами б'ють.
Топчуть коні толочене жито.
Де подіну я тугу мою,
душу ніжну, убиту?

Не прощалась—пішла.

Тишина...

За вікном,—синій явір і клени.
Ранок крила свої розпинав,—
не верталась до мене.

Ждав покійно від ночі до дня,

Та немає...

Забуду про тебе!

Уже осінь—мов лист вороння

Криком кутає небо.

Змовкає шелест хвиль ріки.

Іде тьма ночі з каламуті.

О, друзі-друзі!

Я такий,

як тінь, розгублений,
забутий.

У грудях ледь тепліє кров

і туга серце моє точить.

Де виснуть гори над Дніпром--

іду, як присмерк, опівночі.

Німіють скелі кам'яні.

Змовкають вулиці порожні.

І погляд місяця сп'янів,

як небо,

синій

і порожній.

Все-б передумать,
все-б забуть
в цій тиші мертвій і глибокій.
Та тільки й тут—
 рушає в путь
голодний птах
 і будить спокій.

Залізний степ окутує туман.
Припало долі листя у гаю.
Хоч би скоріш упала вже зима
на голову мою.

Навчитись мудрости незнаної ніким
і золотого поля тишини.
Бо йдуть до нас завітчані віки,
де тучаться лани.

Місто на розі лихтарить.
Вулиця чорна, сумна.
Диму блакитного хмари,
Там, де вартує пивна.

Снігом осипані тіні
падають листом до ніг.
Вечір, як море, у піні
дико промчав на коні.

Я оглядаюсь—нікого.
Втома спокійна, німа.
Білими ряднами в ноги
пада холодна зима.

Мріють під снігом квартали.
Дремлють степи й городи.
Небо засніжене ралить
вийшов дзвінкий молодик.

Місто неначе пустеля...
Де безпритульний дріма,—
білими ряднами стеле
в ноги холодна зима.

За вікном шумлять дроти,
на них іней золотий.
Повний тужніх синіх дум
ходить місяць у саду.

Скоро ранок... Де мій сон?
Легко пада сніг-пісок.
День ген-ген у далині
увижається мені.

У такій густій тиші
я не бачу ні душі.
Синім сном холодних трав
впав я мертвий на матрац.

— Ах, я знаю!.. Ах, мовчіть!
Коли вийду уночі,—
місяць повний синіх дум
ходить буде у саду.

СПОГАД

Бувало ввечері, коли засвітить мати
пожовклий каганець
і мичку допряда—
в замерзлі шиби місяць волохатий
до хати чорної зненацька загляда.

Надворі холодно.
Гуде шалений вітер
і рве з доріг притоптані сніги.
У хаті тишина
і не жартують діти,
бо сваряться з кутка
задимлені
„боги“.

Звисає сон, лягає важко долі.
В ганчір'я на печі зарилась дівтора.

То вітер прилітав із голубого поля
і у вікно дзвінке він стукав раз-у-раз.

А нитка йде так лагідно і мило.

Із печі дітвора:

— „Ну, мамо, розкажіть,
чого колись вовки до нас ходили,
чия могила там на Гусьовій межі?..“

Ось мати почина,

так ніжно

і суворо,

під монотонний гул, що прядка посипа.

І на дітей тоді ляга важка покора,

як снігу білого над селами жупан.

...Пройшла весна,—

Жита закололись.

Туманом зацвіли некошені лани.

І потонули в них,

як сон, важкі могили

і обрій голубий далеко не манив.

Минали дні.

Жнива прийшли жагучі.

А поле—не кивне.

Огнисте,
золоте!
Удосвіта вози посунули скрипучі,
здавалося—стогнав окаменілий степ.

Опівдні—жар.
Лежить колосся долі.
Дзвінкого поту нив ніколи не допить...
І батько з сином посваривсь у полі,
подав торбину він і серп його тупий.

Сказав—іди!
І на прощання кинув:
(А голос батька був і грізний і палкий).
— „Вже не назву тебе ніколи сином!..“
І серп його упав
з тремтячої руки.

Вечерній сон посипав прохолоду.
Над полем місяця задумливого пил.
Од вітру в'янув
і холонув подув...
Там стерегли вони
 поділені
 снопи.

Заснуло все. Не сколихнеться поле.
Ні крику, ні пісень дівочих у селі.
Важкі снопи розкидані навколо.
І син натовлений
спочинути приліг.

І от заснув... А місяць над горою,
де зацвіла, як сум, вечірня тишина.
А батько все ловив старечою рукою
колосся золоте
і снопа дожинав.

Та це давно було. Літа припали пилом...
У полі на снопах тоді він сина вбив.
Іще й тепер стоїть покинута могила
далеко за селом, де вітер і горби...

...Змовкає голос. А на дворі вітер
зрива й несе притоптані сніги.
У хаті тишина. І не жартують діти,
бо сваряться з кутка задимлені „боги“.

К Р О В

elib.nplu.org

...Сестру родную полюбил,—
всегда преследовал за нею,
всегда к любви ее клонил...
(З народньої пісні)

Хто як,—а я люблю вже старість
і тишу спокію її.

Звичайно, що літа мої
про неї не дозволять марить.

Камінна мудрість мене вабить,
широка й вільна, без межі.

Здається:

скільки б я не жив,—
не доживу ніколи мабуть,

Щоб з віком довгим сісти поруч,
все зрозуміти і збагнуть,
лишити безконечну путь,—
спокійно вмерти в сиву пору.

Як прадід мій (ще в давні годи)
уже вмирає,—

а проте
зібрав замурзаних дітей
оповідати їм пригоди.

Про суєту людей буденну
старечі котяться слова,
як у селі жила вдова—
Андрія мала і Олену.

Та звіря кров палила груди—
він полюбив свою сестру.
Коли загинув—

його труп
ховать відмовилися люди.

Так і зогнив у власній хаті.
Дочка втікла кудись таки...
І, одиноку, по-шматки,
сусіди вирядили матір.

Розкаже й голову похилить
здається, ніби він рида...
І я відважусь передать
прибравши молодість і силу.

КАРТИНА ПЕРША

Безмежний степ,
 де обрій запада—
неначе хмари—голубі могили.
Ярин дозрілих золота вода
струмить ледь-ледь
 понуро
 і безсило.

За річкою,
у мертвому селі,
ще ходять сон,
лежить густа дрімота.
Прибитий далі пил вчорашніх слів,
де на спориш лягають роси потом.

Уже світа.
Прокинулися пси.

Ідуть качки, гойдаючись, до двору.
На сході ген
 важка,
 камінна синь,
немов завіса, підвелась угору.

Покірно місяць в небі догорів,
не крає тиші він холодним рогом.
Далеко чути гомін косарів,
посипаний
 на межах
 і дорогах

Хвалений час!
Дні поту і жаги!
Дні радості,
 надії
 і любови,
палкої віри,
юної снаги,
я славить вас і пестити готовий!

Село збудилось.
 Метушня і крик
ляга на вулиці...

за цариною, в полі
промчав конем залізний дух пори,
лиш пил-димок підводиться із колій.

Всі дар несуть.

— О, хто не подавав
свій труд важкий тремтячою рукою
гарячим дням?

Прийшла і удова
на поле з сином,
з меншою дочкою.

Немає радощам ніяких меж.

— Упасти ниць,—
молитися готовий!

Бо колосок,
як і людина,—

теж

в собі краплинку зберігає крові.

Узявши косу і набив кісся

Андрій так строго

(—старший над сім'єю!)—

повів рукою чорною своєю,—

нагнулась нива перед ним уся.

Усе корилось
мертве
і живе
його рукам,
його незломній волі.
Здавалось—доля вічно з ним пливе,
між двох узьких
і непомітних
колій.

Ляга пухкий, засмажений покіс.
Стерня всихає на далеких гонах.
Стихає рип немазаних коліс.
Вже копи скрізь поставлені в колони.

Підбилось сонце.
(зріє, чи цвіте?);
на обрії гойдається могила.
І мати тайно день благословила,
тяжку роботу,
силу
і дітей.

КАРТИНА ДРУГА

Опівдні ставили снопи,
після турбот,
після роботи
спочити треба.

Сірий пил
полями кошеними котить.

Встає туман солодких трав.
Стомившись мати йде додому.
І пообідавши сестра
упала в сон,
у теплий омут.

Мов хтось на обрії пряде,—
горять поля...
Стомився кожен...
Чи то тому, що саме день,—
Андрій заснуть ніяк не може.

Димиться тиша і горить.
Радіє сонце,
д'горі лине.
Дзвінкого перепела крик
хлюпнувся водами з долини.

Заснуть не можна.

Висне десь
його думок розбитий камінь:
„Кого сьогодні вона жде
обняти теплими руками...

Жадобно випить з його уст
любови теплої, німої
густу,
як пахощі,
жагу
і серце буйне заспокоїть,

Холодну душу?!

не мою...

— О, я ніколи не погоджусь!

Піду,

піду її уб'ю—

терпіти більше я не можу.

Ні-ні.
Не смію я кричать.
Скажу: Нащо ти мене губиш?
Повір,
ще прийде такий час,—
сама ти прийдеш
і полюбиш.

Благати будеш коло ніг,
тоді й звестися не дозволю.
Як тяжко,
боляче мені,
та все-ж... дарую тобі волю.

Тепер—як хочеш...
я—не твій
і не прийду вже більш до тебе!...“
Скотився гнів його із вій
на дно розхристаного неба.

З колосся впали тіні грив.
Себе він думкою утішив:
„Любов наївної сестри—
любов дорожча і сильніша“...

Там хтось на обрії пряде.
Чом серце б'ється так шалено...

Торкнувсь важких її грудей:
—Вставай...
Олено!

Камінний степ заворонів,
заколювавсь неначе піна.
Залізні очі зі стерні
підвів на бронзові коліна.

„Ой, що зі мною,—
я—їй брат?!
Ой, що зі мною—
я проклятий!..
— Вставай... пора!..
вже повернулась мати...

КАРТИНА ТРЕТЯ

(короткий ухил)

Минали дні. Пройшли жнива.
Цьго ніхто і не помітив,
як став Андрій любов ховать
і за Оленою боліти.

Не спить бувало, —
ніч мина...

Тоді умерти він готовий,
як прийде з вулиці вона
і слово лагідне промовить.

Надійде ранок,
встане день,
огнями сонце путь замостить.
У затінку він стане десь
і дивиться на рівну постать.

Або на плетену косу,
що опускалась нижче стану.
Здавалось,—
на її красу
дивитись він не перестане.

І сам того не помічав,
що це любов його збудила,
що це любови грізна сила
приносить радість і печаль.

Не знав, що він її любив,
здавалося—сестру неначе!
І цим він сам себе убив,
кінця путі не передбачив.

КАРТИНА ЧЕТВЕРТА

Крізь вікна цідить сиза тьма.
Надворі вечір стеле холод.
Поміж долинами—
 туман
ступає бережно і кволо.

Як тінь над селами звиса,
переступа,
ламає брами.
Дівочі котить голоса
м'якими,
сонними ярами.

Поволі тисне тишину
і кутає осіннє поле.
— Його огні не розженуть
і вигук грізний
не розколе.

Ще молоді
і повні втіх,
регочуть весело дівчата,—
Андрій — один...

скорботна тінь
його стоїть посеред хати.

Як привид у густій пільмі
встає і пада на коліна.
Вечірні сутінки на стінах,
та вікна дивляться німі.

І шелестять його вуста—
когось благає,
слізно молить.
Підвівся...
Ніби то устав
і знову падає додолю.

— „Пройшли літа...
Вже пережив
я дні запеченої муки.
Прийди!..
Прийди хто, допоможи
підняти руки!

Скорботу кликати мою,
благати сонце і тумани.

Не знаю й сам
чого таю,
що молодість моя не встане,

Що вже не вернуться года,
м'ягкі, як сон,
дзвінкі, як небо...

Ах! Молитов уже не треба.
Не треба

крику
і ридань!

Ой, що зі мною?

— Ні!

О, ні...

Земля не прийме в своє лоно...“

У золотистому вікні

червоний місяць захолює.

Мов камінь, руки опустив.

Рипнули двері...

Йде до хати...

А н д р і й:

— Олено,—ти?

Ніяк не міг тебе діждатись...

Ти знову ходиш?
пам'ятай:
простить,
повторювать не можу.
Що твоя совість не свята,—
вже знає мати,
знає кожен.

Мене сусіди засміють,
як станеш матір'ю.
Я з двору
зжену тебе в холодну пору—
не вбила б совість хоч мою.

Зажди...
Скажу тобі...
постій!
Я—старший брат,—
корися волі,
бо не прийму того ніколи
твого нещирого „простить“...

О л е н а:
Андрію!
брате мій...
молю,

вклоняюсь я перед тобою.

Як сонце—

я його люблю,
ми скоримось тобі обоє.

Не покладай тільки вини,—

тобі прислужницею буду.

Колись уб'ють тебе вони—
не вір розбещеному люду.

Чи брав ти воду із долин?

Чи бачив сонце ти у хмарі?

Колиб не сором,—

продали-б

тебе за злата на базарі.

Андрію!

Брате мій!

ніяк

не приберу такого слова,

було-б покірне, як і я—

і ми закінчили-б розмову.

Не в силі іншого любить,

любов,— як чад,

любов— як омут,—

хоч не належні ми нікому,
та все-ж...
Обоє ми—раби...

А н д р і й:

Уже доволі...

Знаю я—

не зрадиш матері ніколи.

Ти пам'ятай:—

любов твоя

умерти мусить хоч поволі.

Ще раз наказую тобі

щоб не чинити потім суду.—

Умре любов,—

умре і біль,

за всі діла твої забудуть.

Із переплетених тернин

неси вінок над головою...

Молю тебе:

не оскверни

цієї ночі голубої.

Проклята доля вже така.

Сестру обняв свою невміло...
В тремтячих,
стомлених руках
холодні груди затепліли.

Відвагу волею скорив.
Тремтять вуста
і ледве мовить:
— „Олено!
Хочу я любови
моєї рідної сестри“...

Немов укопаний застиг.
— „Брате!!!
пусти“...
Холодна впала серед хати.

І потемніло ув очах,
мов стали вряд густі тополі...
Світа за вікнами поволі
і в-третє півень прокричав...

КАРТИНА П'ЯТА

Глибока осінь.
Жовте листя ронять
і журяться задумливі сади,—
А на розпутті —
 тільки гайвороння,
густий туман
 підводиться
 як дим.

Злились дороги якось непомітно,
трава посохла,
хилиться стерня.
Не віриться,
що поле знов завітне,
хай тільки сонце сяде на коня.
Здається—
 сном окутане холодним
життя, що літом буйно одцвіло,

наситило кривавим своїм плодом, —
тепер кона
на стернях
під селом.

Помітно скрізь ляга камінна втома.
Холодна радість
сповнює
усіх.

Тільки чогось не чути голосів,
лиш по городах
шелестить
солома.

В вечірній час збираються дівчата, —
діди лишили звичаї такі...
Як лист, тремтить,
розвалюється хата, —
пішли в танок
смугляві
парубки.

Гармоніка —
сміється і голосить,
у землю б'є ногою бубонщик.

Байдужі всі,
що десь надворі осінь
зриває листя,
мрякою дощить.

Ось так у них вся молодість проходить,—
над нею—
 бубона шалений хрип,
а унизу—
 важкі,
 камінні сходи,—
ведуть до смерти – грізної пори.

Надворі ніч сполохана, патлата,
а в хаті—бубон грізно гомонить.
Там у куток забилися дівчата,
співать пісень зібралися вони.

Смутна Олена дивиться додолу.
А буря рве,
під вікнами гука.
Сидить одна, задумлива край столу
І сльози тихо котить на рукав.
Що я тепер?
Чи віда про це мати?
Хто дасть пораду скривдженій мені?

Не сміє більше називатись братом. —
Згниє нехай в нечуваній вині!

Усе пройшло.
Одна тільки досада
окутує засуджену мене.
І хто це голову укритв мою вогнем?
Куди піти,
спитатися поради?

Коли-б не брат... А що, коли я стану
од нього матір'ю...
Піду я між людей, —
нехай уб'ють... тоді...
— О, мій коханий!
Во-вік не знайдеш ти мене ніде.

Проклятий брат убив заради крові...
Ні—ні!
Не можу я простить!..
І вийшла з хати.
Б'ють в груді підкови...
Пірнула в омут
теплий
і густий...

нема нікого,—
тьма навколо
та стеля висне угорі.

Сестри Олени грізні очі,
він бачить, дивляться з кутка.
З вини, одчаю
тепер хоче
усе покинуть і втікати.

— „Куди?

Куди?“...

Він чує голос.—
Не міг стояти і упав,
як стиглий,
висипаний колос,
чи то од бурі, чи серпа.

Тяжить над ним незнана мука.
Припав до теплої землі,—
здалось, що й серце вже не стука,
що вже не може і боліть.

— Олено!

Вигадай покуту,

бо скоро мертвий упаду.

Навік.

Навік тепер закутий
в одчай і совість молоду.

Уже не жить...

Теперь доволі...

Все що пройшло—мені не жаль...

Думками виснажений

долі

посеред хати він лежав.

Ввійшла як тінь—

спокійно

й тихо.

На її очі ліг туман.

Ступа до столу...

Важко диха.

Озватись хоче—слів нема.

Неначе з давньої могили

глухі посипались слова:

— О, дайте мужности і сили,
тільки на мить,—верну їх вам!

О, сестро!

Змучений виною,—
тепер я встану і піду,
нехай заллють дощі за мною
сліди,
у полі
і в саду.

Щоб не вернувся я ніколи,
забув би рідні голоси...
Не смію я тебе просить,—
бо і просити не дозволиш.

Підвівсь і знов упав додолу.
Умер навек до нього жаль.
І лезо темного ножа
в руках тремтячих захололо.

О л е н а:

Ти осквернив і кров і хату.
Для тебе всі тепер чужі.
— Твоя покута—на ножі,
покута звіря, а не брата!

Стоїть Андрія тінь похила,
очима вікна пронизав.

До нього боязко ступила, —
не обернулася назад.

Село утретє півень будить.
Вже не вертатись ночі цій.
І брата вдарила у груди, —
кров затепліла на руці.

Припав без жалю і без крику, —
неначе споєний вином.
І тільки буря
 грізно
 й дико
лама дерева за вікном.

КАРТИНА СЬОМА

Із хати вибігла одна.
Вітри гойдалися на вербах.
Біжить дорогою вона
бліда, розгублена і мертва.

Знайома стежка до воріт,
а там лежить камінне поле.
І зупинилась у дворі
свого коханого Миколи.

Холодний дощ всю ніч шумить
і шамотить у полі осінь...
— О, вийди, вийди хоч на мить,—
скажу, що не призналась досі!

Навік я кидаю село,—
з моєї волі брат загинув.

Життя до злочину вело
мене забуту й неповинну.

Весняні ночі одцвіли,
як пелюстки опали роки.
Ніхто не відає—коли
почує смерти грізні кроки.

Забудь покірну і німу,—
тебе що-ночі я оплачу.
Ніколи вже не обійму
я твою голову гарячу.

Прощай...
Ой, тяжко як мені
і ниють серця мого рани.
Устаньте!
Сонце зупиніть,—
хай довше не приходять ранок.

Колись,
як прийде ще весна, —
убий любов до мене злоту.
Всіх путь—
коротка
і тісна,—
назад немає повороту.

ЗМІСТ.

Шторм	5
Ні вітру, ні бурі	9
Лист на Україну	11
За водами Дністра	17
Лягавш, чи встаєш	19
Погасне лампа	20
Степ	23
У надвечірній, тихий час	24
Коли погаснуть ліхтарі	26
Софіївка	28
На площі шум	32
В роковини	34
Тепло пада на вулиці сніг	36
Зелений став і верби золоті	38
Місто прокинулось	40
Минули станцію	43
Суд	45
Не звисайте гори	48
Ти знов прийшла	49
Піднялись, полетіли орли	50
Змовкає шелест	51

Залізний степ окутує туман	53
Місто на рові лихтарить	54
За вікном шумлять дроти	56
Спогад	57

К р о в

Вступ	63
Картина перша	65
Картина друга	69
Картина третя	73
Картина четверта	75
Картина п'ята	82
Картина шоста	86
Картина сьома	91

A 427681

elilib.ru/4.org